

С. Я. Михайлюк

кандидат філософських наук, доцент

кафедри соціально-економічних та природничих дисциплін

Коломийського інституту

ЦІННІСНІ ЗАСАДИ ЕКОЛОГІЧНОЇ ЕТИКИ

XX століття виявилось періодом небувалого розвитку науки та техніки, які радикально змінили оточуюче людину середовище. Досвід останніх десятиліть підтвердив, що споживацьке відношення до природи є деструктивним щодо середовища проживання і соціуму. Зростаюча вірогідність руйнування основ життя привела до критики ціннісних пріоритетів техногенної культури. Метою такою критики став пошук духовних основ нового типу цивілізаційного розвитку, “покликаного знайти вихід з глобальних криз, породжених техногенною цивілізацією” [4, с. 6].

Екологічний аспект життя людини в суспільстві досить довго взагалі не був об’єктом філософського аналізу. Практично лише в другій половині XX століття кількість у цьому відношенні перейшла в якість, і філософи разом із представниками спеціальних галузей науки та широкою громадськістю забили на сполох з приводу перспектив майбутнього існування людства на Землі.

Суспільство у цей час гостро усвідомило неблагополучність своїх взаємовідносин з природою. За словами В. М. Сагатовського: “Сучасна людина володіє колосальною могутністю у виробленні штучних світів, але чи готова вона до розумного й відповідального вибору? – Не готова” [3, с. 10].

Усвідомлення небезпеки руйнування природних основ існування людини привело до формування засадничих принципів відношення людини до природи, розширення меж етики від етичних стосунків між людьми до взаємодії людей зі світом природи та становлення нової дослідницької галузі – екологічної етики, нагальність обґрунтування якої особливо гостро постала в другій половині XX ст.

Теоретики екологічної етики дослідили необхідність зміни форми взаємовідношень людини та природи з суб'єкт-об'єктних на суб'єкт-суб'єктні, можливість переорієнтації системи цінностей сучасного суспільства, висунули переконливі аргументи на захист, збереження та відтворення природи, засновані на таких етичних поняттях як “обов’язок”, “турбота”, “справедливість”, “благо”.

Світоглядними засадами екологічної етики виступили такі основоположні загальнолюдські цінності як любов до всіх форм життя та визнання життя в усіх його проявах найвищою цінністю.

Сучасні розвинені суспільства вже давно визнали безпечність тільки соціально зорієнтованого і ресурсозберезувального розвитку із регульованими механізмами. Тому одним із пріоритетних завдань сьогодення є формування світогляду державних, політичних, громадських діячів, а також усіх людей на основі розуміння ціннісних засад екологічної етики.

На нашу думку, економічна система, розглядаючи необмежене зростання як прогрес, не враховує екологічні цінності та збитки від збільшення виробництва, і тому не має права на існування. Неправильно вважати, що швидкий економічний розвиток сьогодні цілком виправдовує невизначені і розтягнуті в часі майбутні екологічні витрати.

Очевидно, майбутнє цивілізації залежить від нашої спроможності розв'язати дві взаємопов'язані проблеми: розробити стратегію розвитку і створити суспільні структури, здатні реалізувати її. Безперечно, людський чинник є вирішальним.

Звісно, єдиною основою, на якій може збудувати своє майбутнє будь-яке суспільство є зміна способу дій у відносинах з природним середовищем кожного індивіда, кожного інституту та держави. Дана зміна обґрунтовується екологічною етикою, яка виступає етикою збалансованого розвитку і не виводить глобальну цивілізацію за межі господарської ємності біосфери, не викликає у біосфері процесів руйнування, деградації, виникнення непридатних для життя людини умов. Вона відіграє важливу роль у

створенні методологічного, наукового і технологічного підґрунтя екологізації суспільства та переходу його до збалансованого розвитку; вимагає нової культури споживання, збереження і підтримки системних якостей біосфери.

Ціннісними засадами екологічної етики виступають:

- 1) вища цінність – це гармонія у відношенні “людина-природа”;
- 2) любов до всіх проявів життя;
- 3) визнання природи суб'єктом моралі, суб'єктом взаємодії із суспільством;
- 4) розгляд природи і людини як елементів єдиної системи;
- 5) розповсюдження цінностей на взаємини людини і природи.

Отже, екоетика як етика збалансованого розвитку передбачає пріоритет життя, здоров'я, блага людини, благоговіння перед життям і відповідальність за нього. Вищезгадані засади набувають сьогодні неабиякого значення.

Йдеться про переосмислення історично сформованої установки в людській свідомості направленої на споживацьке, руйнівне відношення людини до природи.

Бездумне споживацтво, накопичення, досягнення матеріального добробуту сьогодні применшують значення природних, людських і суспільних цінностей; вони дедалі більше руйнуються в процесі виробництва. Все це веде до великих етичних, економічних, політичних та соціальних проблем, обумовлених глибокою екологічною кризою.

В сучасному світі, на фоні бездумного винищення мільйонів живих істот, основу сучасних відносин людини і природи мають складати глибоко моральні принципи екологічної етики. Зокрема, принцип єдності людини і природи, за яким людина є членом спільноти, що включає в себе весь земний світ (В.Вернадський, [1]), принцип збереження, що проголошує єдність і неперервність життя, самоцінність всього живого, збереження біорозмаїття (В.Вернадський, О.Леопольд, Г.Торо, А.Швайцер), принцип відповідальності (В.Вернадський, Г.Йонас, О.Леопольд, А.Швайцер), який втілює відповідальність людства за наслідки своїх дій, а також принцип достатності,

своєрідна міра у споживанні й матеріальному виробництві [2, с. 9]. Задовольняючи потреби теперішнього часу, вони не ставлять під загрозу здатність майбутніх поколінь забезпечувати свої власні потреби.

Екоетика обґрунтовує стратегію розвитку, за якої люди дбатимуть не лише про свої особисті інтереси, а й про безперешкодне існування величезної розмаїтості живих істот і екосистем.

Екологічна етика передбачає глибоку переоцінку людських цінностей, встановлення моральних форм поведінки людей по відношенню до природи, формування нової ідеології і філософії життя. Таким чином, у майбутньому духовні цінності переважатимуть над матеріальними, а суверенітет природи (збереження умов життя для необмеженої низки наступних поколінь) буде вищим від суверенітету суспільства (інтересів сучасного покоління).

Список використаної літератури

1. Вернадський В. І. Декілька слів про ноосферу / В. І. Вернадський // Людина і довкілля: У 2-х книгах. – Кн. 2. – К.: Заповіт, 1995. – 427 с.
2. Рихліцька О. Д. Екологічна етика: традиції і сучасні тенденції: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук: спец. 09.00.07. – етика / О. Д. Рихліцька. – Київ, 2004. – 15 с.
3. Сагатовський В. Н. Есть ли выход у человечества? / В.Н.Сагатовський. (Критика образа жизни). – СПб.: Петрополис, 2000. – 92 с.
4. Степин В. С. Теоретическое знание: Структура, историческая эволюция / В. С. Степин. – М.: Прогресс-Традиция, 2000. – 743 с.
5. Швейцер А. Благоговение перед жизнью / А. Швейцер. – М.: Прогрес, 1992. – 572 с.